

ΑΝΤΑΥΓΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

(Σύνοψη της ομιλίας του δρ Γιώργου Καναράκη, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Charles Sturt, στην Παναρκαδική Ομοσπονδία NNO την 20η Μαρτίου 2018)

Όπως είναι γνωστό, στη ζωή των ανθρώπων, είτε ως απλών ατόμων είτε συλλογικά ως έθνους, υπάρχουν ημέρες ποικίλης σημασίας και σπουδαιότητας ανάλογα με τις περιπτώσεις από ιστορικής, πολιτικής, κοινωνικής ή άλλης πλευράς.

Για εμάς τους Έλληνες, όχι μόνο για εκείνους που ζουν στην Ελλάδα αλλά και για τον απαταχού στον πλανήτη Ελληνισμό της διασποράς, μία ημέρα ιδιαίτερης σημασίας, τόσο από θρησκευτικής όσο και από εθνικοϊστορικής πλευράς, είναι και η 25η Μαρτίου του 1821.

Η ημέρα αυτή είναι υψίστης σπουδαιότητας, αφενός γιατί γιορτάζουμε τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, αφετέρου γιατί σηματοδοτεί την έκρηξη της πανελληνίας ελληνικής επανάστασης του 1821 ενάντια στην οθωμανική κυριαρχία, αποτελώντας τη χρονολογική αφετηρία της νεότερης ιστορίας του ελληνικού έθνους, η δε διάρκειά της δηλώνει μια ξεχωριστή σημαντική περίοδο και μοναδικό σταθμό της καθόλου ελληνικής ιστορίας.

Και κάθε φορά όταν έρχεται ο Μάρτης μοσχοβολάει Ελλάδα, αγώνες και λευτεριά. Ξεπροβάλλουν πρόσωπα επώνυμα και ανώνυμα που με το αίμα τους προσδιόρισαν την ελληνική μας φυσιογνωμία.

Κι εμείς συναθροιστήκαμε σήμερα για έναν ακριβώς ξεχωριστό λόγο: για να αφήσουμε όλοι μαζί τη σκέψη μας να πετάξει πίσω στις αρχές του 19ου αιώνα και να αναπολίσουμε την ασύγκριτα τεράστια προσφορά των γνωστών και άγνωστων ηρώων χάριν της εθνικής μας ανεξαρτησίας, ταυτόχρονα δε να αποδώσουμε την δέουσα τιμή σε όλους αυτούς τους συνέλληνες που άφησαν πίσω τους το διαρκές προσωπικό τους στίγμα στην ιστορική και πολιτισμική πορεία του Ελληνισμού, τόσο του ελλαδικού όσο και του οικουμενικού. Γιατί, όπως και ο μεγάλος μας εθνικός ποιητής, ο Κωστής Παλαμάς, μάς νουθετεί από τα βάθη του χρόνου, με τον υπέροχο λυρικό του λόγο:

*Χρωστάμε σ' όσους ήρθαν, πέρασαν
θα'ρθούνε, θα περάσουν.
Κριτές θα μας δικάσουν
οι αγέννητοι, οι νεκροί.*

Και κατ' αρχάς ας αναφέρουμε πληροφοριακά πως η επέτειος της 25ης Μαρτίου να γιορτάζουμε κάθε χρόνο τον εθνικό ξεσηκωμό των Ελλήνων εναντίον του Οθωμανού δυνάστη καθιερώθηκε στις 15 Μαρτίου του 1838 από τον βασιλιά Όθωνα, προκειμένου ο ιστορικός εορτασμός να συνδεθεί με το εκκλησιαστικό γεγονός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Μάλιστα αυτό ήταν επιθυμία και του Αλέξανδρου Υψηλάντη και της Φιλικής Εταιρείας να συνδεθεί η έναρξη της Επανάστασης με μια μεγάλη εκκλησιαστική εορτή για να τονωθεί το φρόνημα των Ελλήνων.

Στην ουσία λίγες ημέρες προ της 25ης Μαρτίου είχαν λάβει χώρα διάφορα γεγονότα στην Πελοπόννησο που οδήγησαν στην έναρξη της πανελληνίας Επανάστασης. Π.χ. στις 21 Μαρτίου οι Πετμεζέοι και ο Σωτήρης Χαραλάμπης κατέλαβαν τα Καλάβρυτα. Ήταν η πρώτη σημαντική πολεμική ενέργεια που κατέληξε νικηφόρα ύστερα από πέντε ημέρες.

Ακολούθως, στις 23 Μαρτίου ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καταλαμβάνουν την Καλαμάτα και εκδίδουν διακήρυξη «προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλές» κάνοντας γνωστό στη διεθνή κοινότητα τον ξεσηκωμό των Ελλήνων και ζητώντας την συμπαράσταση και την βοήθειά τους, ενώ την ίδια ημέρα ο Ανδρέας Λόντος θέτει υπό τον έλεγχό του τη Βοστίτσα

(σημερινό Αίγιο) και στις 25 Μαρτίου ο Επίσκοπος Παλαιών Πατρών Γερμανός – όπως όλοι μας γνωρίζουμε από τα σχολικά μας χρόνια – ευλογεί το ξεκίνημα του επαναστατικού αγώνα και υψώνει τη σημαία της Επανάστασης μπροστά στους οπλαρχηγούς και πρόκριτους της Αχαΐας, που με γυμνά τα σπαθιά τους και μέσα στο βρόντο που ξέσπασαν τα καριοφύλια τους ορκίστηκαν πίστη στην εθνική εξέγερση, δίνοντας τον όρκο «Ελευθερία ή θάνατος». Μάλιστα, το εθνικοϊστορικό αυτό γεγονός το απεικόνισε με απίθανη ρεαλιστικότητα το 1851 ο έξοχος Έλληνας ζωγράφος Θεόδωρος Βρυζάκης. Και μετά το γεγονός της 25ης Μαρτίου η Επανάσταση εξαπλώθηκε ακαριαία σε όλη την Πελοπόννησο και από εκεί απ' άκρου εις άκρον της Ελλάδας.

Βέβαια, ήδη από την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης το 1453 οι Έλληνες δεν αφέθηκαν μοιρολατρικά στην αντίθεση μοίρα τους. Αντίθετα, διατηρώντας κρυφά στην ψυχή τους την ελπίδα της ανάστασης του Έθνους οργάνωσαν διάφορα επαναστατικά απελευθερωτικά κινήματα με αποκορύφωμα την Επανάσταση του 21. Σ' αυτήν είχε δοθεί ολόψυχα ο ελληνικός λαός, αποφασισμένος ή να αποκτήσει την ελευθερία του ή να θυσιαστεί ολόκληρος. Η κραυγή «Ελευθερία ή θάνατος» είχε γίνει το έμβλημα της πανελληνίας αυτής επανάστασης.

Κάτι όμως που πρέπει να τονισθεί και να εξαρθεί, όπως του αξίζει, που συνήθως όμως αναφέρεται υποτονικά με εξαίρεση μερικά ονόματα, όπως της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας και της Μαντώ Μαυρογένους, είναι ο τεράστιος σημαντικός ρόλος και η αυτοθυσία των Ελληνίδων γυναικών στον αγώνα της εθνεγερσίας, μια αναφορά που, άλλωστε, συμπίπτει με τον προ μερικών εβδομάδων εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρα της Γυναίκας. Γενικότερα, οι Ελληνίδες γυναίκες, πέρα από την ηθική συμπαράστασή τους, μάχονταν πολλές φορές ηρωικά δίπλα στους άντρες αγωνιστές αδιακρίτως γένους, συμβάλλοντας σημαντικά στην επιτυχία του αγώνα για την ανεξαρτησία του έθνους.

Παραδείγματος χάριν τεράστιας σημασίας υπήρξαν οι ηρωικές θυσίες και αυτοθυσίες των γυναικών του Σουλίου, της Μάνης, του Μεσολογγίου των οποίων δεν γνωρίζουμε ούτε καν τα ονόματα. Είναι χαρακτηριστικό πως το 1826, όταν ο Τουρκικός και Αιγυπτιακός στόλος απέκλεισε τη Μάνη και μετά επιτέθηκε, από τους 1500 Έλληνες πολεμιστές που αντιστέκονταν, οι 1000 ήταν γυναίκες, πολλές που είχαν καταφύγει εκεί από άλλα μέρη για να γλυτώσουν.

Είναι λιαν ενδιαφέρον και αποκαλυπτικό, πως νεότερη έρευνα έχει φέρει στην επιφάνεια αρκετά ονόματα Ελληνίδων που σε πολλούς από μας είναι ακόμη και άγνωστα, όπως της Δόμνας Βισβίτζη, από τον Αίνο της Ανατολικής Θράκης, καπετάνισσας στο πολεμικό πλοίο «Καλομοίρα» με 16 κανόνια και πλήρωμα 160 άντρες ή της Μανιάτισσας Σταυριάνας Σάββινας που είχε καταταγεί στο σώμα του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη και που όταν άναψε η μάχη στο Βαλτέτσι τον Μάιο του 1821 έτρεχε από προμαχώνα σε προμαχώνα μοιράζοντας πολεμοφόδια στους αγωνιστές, αδιαφορώντας αν η ίδια γινόταν ολοφάνερος στόχος των Τούρκων ή ακόμη οι ηρωικές 37 γυναίκες από το χωριό Λάκκοι Χανίων που το 1867, ένα χρόνο μετά το ολοκαύτωμα του θρυλικού Αρκαδίου έστειλαν στον αρχηγό Κυδωνίας Χατζημιχάλη Πάνναρη το εξής μήνυμα:

*«Ορμώμεναι προς σε, κύριε Αρχηγέ,
ζητούμε να μας σπλίσεις για να χύσουμε το αίμα μας
εις τον βωμόν της μητρός μας Κρήτης.*

*Την δέησίν μας, κ. Αρχηγέ,
να λάβητε υπόψιν σας τάχιστα.
Αι υπό την διαταγήν σας Λακιώτισσαι».*

Και η αίτησή τους έγινε δεκτή. Και οι υπηρεσίες τους στον αγώνα υπήρξαν πολύτιμες.

Αλλά και άλλες Ελληνίδες είχαν προσφέρει ευεργετικές υπηρεσίες στον Αγώνα ως μέλη και απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας.

Τελικά, η Ελληνική Επανάσταση του 1821 είχε επιτυχή κατάληξη εναντίον του αδυσώπητου οθωμανικού ζυγού με την υπογραφή το 1829 της Συνθήκης της Αδριανούπολης (ή Εδίνης), η οποία καθιέρωσε την Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος. Ο πολυετής άνισος αγώνας των Ελλήνων, με το περίσσιο ελληνικό αίμα που είχε χυθεί και τις φοβερές καταστροφές της φτωχής χώρας, είχε προκαλέσει τον θαυμασμό όλων των φιλελεύθερων λαών της εποχής εκείνης. Έτσι καθιερώθηκε το νεοελληνικό Κράτος που μέχρι σήμερα συνεχίζει την ιστορική του πορεία στα πλαίσια της παγκόσμιας ελεύθερης κοινωνίας. Και στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθώ, έστω αδρομερώς, αφενός στα αίτια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 γιατί χωρίς αυτά δεν θα υπήρχε ανάσταση του Γένους, και αφετέρου στην ιδιαίτερη σημασία της, τόσο την ελληνική όσο και την κοσμοϊστορική.

Βασικά αίτια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821

Ένα από τα κύρια αίτια που έσπρωξε τους Έλληνες στην απελπισία, γιγάντωσε τον πόθο για την ελευθερία, και, τελικά, τους οδήγησε στη μεγάλη απόφαση για τον γενικό ξεσηκωμό, υπήρξαν τα φοβερά δεινοπαθήματα των απανταχού Ελλήνων κάτω από τον τυραννικό οθωμανικό ζυγό, όπως οι κακοποιήσεις, οι βαριές φορολογίες, η οικονομική εξαθλίωση του υπόδουλου λαού, η αφορητή κατάσταση τρομοκρατίας, η αρπαγή και το κλείσιμο παιδιών των ραγιαδών στα χαρέμια και πολλές άλλες παρόμοιες αβάσταχτες δοκιμασίες. Αυτά, μάλιστα, τα εξουθενωτικά γεγονότα οδήγησαν πολλούς αγανακτισμένους νέους των ορεινών κυρίως περιοχών να καταφύγουν στα βουνά, δημιουργώντας έτσι τους πυρήνες των ελληνικών μαχητικών δυνάμεων, γνωστούς στη ιστορία ως «κλέφτες».

*Στες χώρες σκλάβοι κατοικούν,
στους κάμπους με τους Τούρκους.
Χώρες λαγκάδια κι ερημιές έχουν τα παληκάρια.
Παρά με Τούρκους, με θεριά καλύτερα να ζούμε.*

Οι «κλέφτες» είναι αυτοί που κατά τον Ιωάννη Φιλήμωνα αποτέλεσαν «το πρότυπον πολεμικόν σχολειόν της μελλούσης μεταβολής, σχηματίζον την πρώτην στρατιωτικήν δύναμιν της Ελλάδος» και κατά τον αγωνιστή Μακρυγιάννη τη «μαγιά της λευτεριάς».

Γράφει ο Μακρυγιάννης:

*«Πάντα λίγοι και μόνοι στους εχθρούς... Κι αν είμαστε
λίγοι εις το πλήθος του Μπραϊμή, παρηγοριόμαστε
μ' ένα τρόπο ότι η τύχη μάς έχει τους Έλληνες πάντοτε
ολίγους... κι ότι παλαιόθεν και ως τώρα όλα τα θεριά
πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε.
Τρώνε από μας και μένει και μαγιά».*

Μια δεύτερη χαρακτηριστική αιτία της Επανάστασης του 21 υπήρξαν τα ιστορικά τραγούδια, οι θρύλοι, οι λαϊκές